

Posudek oponenta práce

SATURKOVÁ, Adéla. *Specifika získávání zlatých límečků v oblasti IT v České republice*. Praha, 2024. 98 s., 10 s. příloh. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Katedra andragogiky a personálního řízení. Vedoucí práce: PhDr. Olga Běhounková, Ph.D.

1. Obsah a struktura práce

Cílem práce je (s. 8) probádat získávání zlatých límečků v oblasti IT. K tomu zdánlivě směřuje i struktura práce. Problémem je, že výkladová část uvádí velké množství konceptů, ale není příliš zřejmé propojení těchto konceptů mezi sebou, např. pojmů zlaté límečky, kompetence a znalostní kapitál. Jednotlivé části jsou spíše izolované a působí, že jsou bez znatelné syntézy nebo provázání jednotlivých částí určitou tzv. červenou nití. To je způsobené především tím, že není zřejmá provázanost nejen kapitol prvního řádu, ale není jasná přesnější vnitřní struktura jednotlivých kapitol, např. v kap. 1.2 přeskakuje autorka od intelektuálního kapitálu coby zevšeobecně dimenze vlastnosti jedinců, k odstavci o učící se organizaci (s. 14), aby zase přešla k typům znalostí pracovníků, a následně k managementu znalostí uvnitř organizace – tedy ze všeobecné na individuální, pak zpět k všeobecnější a následně zase k individuální rovině.

2. Odborná úroveň

V úvodu pracuje práce s označením VUCA jako by to byl všeobecně známý a přijímaný koncept. Je to ale dílčí koncept dvou autorů z oblasti leadershipu a jak píše sama autorka, má specifický vznik v kontextu konce studené války na konci 80. let. Je ale rok 2024. Jako sociolog bych mohl také polemizovat o tom, že doba třeba 1910–1925 s rozvojem filmu, vznikem rádia, první světovou válkou a rozvojem chemických zbraní, tanků a letectví, nebo rozpadem monarchií, etablováním různých vědeckých oborů, vyvrcholením první vlny feminismu a nástupem bolševizmu v Rusku nebo fašismu v Evropě byla podobně a možná i více nejistá, volatilní, komplexní a nejednoznačná, než jaká je doba dneška (a posledních 15 let). Koncept autorka čerpá ze dvou online neakademických zdrojů. K doporučení by proto byl více kritický přístup ke konceptům. Na druhou stranu rozumím určité funkčnosti použití tohoto konceptu pro to, o čem chce autorka hovořit. Jeho použití je ale podle mého soudu samoúčelné.

Diskutabilní či nedostatečně reflektované je paradigmatické východisko práce, tedy tvrzení, že se společnost transformovala (paradigmaticky) z industriální a informační do znalostní společnosti. Možná by se bez takto ambiciózního rámování práce i obešla, jelikož samotná analýza vyplývající z vlastního šetření toto vlastně nezohledňuje. Máme tu alternativní teoretické konceptualizace společností, např. síťové (Castells), které v zásadě na koncept informační společnosti navazují a specifikují ji. Máme tu i teorie, které relativizují význam znalostí a pracují s jinou konceptualizací světa (např. Viriliova dromokracie, Baumanova tekutá nebo Beckova riziková společnost). Autorka při tvrzení, že žijeme ve znalostní společnosti, odkazuje ke čtyřem jménům, ale neadresně ke konkrétním dílům a přesnější konceptualizaci. Autorka vypovídá o současných výzvách společnosti, organizací a managementu, ale používá literaturu (např. s. 12 násl.) starší 15 a více let.

Problematickou oblastí je zavedení pojmu zlatých límečků. Není zřejmé, jestli a jak je v rámci svého následného výzkumného šetření vlastně zkoumá. Při diskusi tzv. zlatých límečků ve výkladové části opomíjí koncept bílých límečků, tedy manažerské a ekonomické profese, které samy o sobě pracují s informacemi a znalostmi, a tak by bylo vhodné se jimi zabývat také a odlišit je od zlatých. Z popisu toho, kdo jsou tzv. zlaté límečky na str. 18 a 19 není příliš jasné, o koho tedy jde, o jaké specializace a profese. Na webu odkazovaném i autorkou jsem dohledal, že jde např. o lékaře. Zde je tedy otázka, k čemu jsou takovéto zlaté límečky firmám jiným, než jsou zdravotnická zařízení a jestli pro ně platí to, co píše autorka dále (o retenci, s. 21). Některé formulace zlatých límečků jsou podobné tomu, co někteří autoři označují za silver nebo gray

collar. Není také z výkladu zřejmé, jaký je jejich vztah k těm dříve zmíněným kapitálům a znalostem. Co z popisu vyplývá je, že jsou to mimořádně důležití lidé, ale není příliš jasné proč, a čím jsou zásadnější, než jiné profese. Např. pokud máte výrobní podnik, kde je pro výrobu zapotřebí profesí tzv. modrých límečků, proč by byly ty zlaté límečky zásadnější? Nejde také o posouzení relevantnosti a významnosti těch či oněch specializací, odborností nebo profesí – formulovaných třeba jako určitý typ „límečků“ – vzhledem k pracovnímu sektoru a typu výroby organizace?

Z výkladu také není zcela jasné, jestli všichni IT specialisté (a specialistky) jsou automaticky zlaté límečky. Je běžný „síťář“ (bez VŠ vzdělání) nebo správce kancelářského hardware pracující ve velké firmě s převahou kancelářských profesí (např. bance), kde jich pracuje několik, zlatý límeček? Pokud všichni IT specialisté jsou, pak je otázkou, proč bylo nutné tento koncept specificky v práci uvádět a proč nebylo dostačující teoreticky diskutovat jen specifika práce v IT a IT pracujících v běžných firmách. Pokud IT specialisté nejsou vždy zlaté límečky, je pak otázkou, proč autorka koncept zlatých límečků spojených s IT specifitěji netematizuje a neprobádává ve svém šetření, když jim věnuje tolik prostoru v teoretickém výkladu, i kvůli nim přichází s konkrétním společenským paradigmatem, kde tento koncept má smysl. Dokázal bych si představit, že vymezení toho, kdo je nebo není zlatý límeček (v kontextu kompetencí, akumulace znalostí do určitého kapitálu atp.) v souvislosti s IT by vzešlo právě z rozhovorů s informanty/informantkami. Toto se ale neděje, šetření je poměrně deskriptivní a sleduje trochu jiný zájem.

Hlavní výzkumná otázka se zaměřuje na „specifika náborového procesu“. Dílčí výzkumné otázky ale téma rozšiřují mimo toto zaměření, např. na efektivitu náboru, což není po mém soudu specifikum procesu, ale domněnka výsledku tohoto procesu. HVO by tedy měla být formulována širěji, nebo dílčí výzkumné otázky by měly cílit do jednotlivých oblastí specifík a fází procesu. Jak bylo napsáno, není patrné z cíle výzkumu, jak jsou specificky zohledněny tzv. zlaté límečky.

Chvályhodné je, že autorka pro své šetření zpracovala 11 hodinových rozhovorů, což je na magisterskou práci mimo obor sociologie spíše nadstandardní. Co je ale problematické, je nedostatečná „kvalitativnost“ tohoto šetření. U analýzy výzkumu, který je ukotvený v pevnější teoretické konceptualizaci (není explorativní), je v pořádku, že se nepřichází s novou teorií stojící na kódech, tedy subtématech, které by vycházely primárně z dialogu s informanty a informantkami. To ale vede k tomu, že výsledky výzkumu jsou v tom důsledku silně popisné a často jen ilustrují to, co si výzkumník či výzkumnice předformuluje. K tomu tu je ale spíše kvantitativní přístup, který zpravidla realizuje deskriptivní výzkumný design. Kvalitativní přístup by měl být použit s cílem explorativním či explanativním.

Pokud mělo jít o explikativní (explanativní) použití kvalitativního designu, pak prezentace výsledků obsažená v práci je v předfinální podobě – v textu jsou přepsané delší citace, a ty jsou od různých informantů/-ek navrženy za sebe (práce obsahuje i přes půl strany citací k jednomu jevu, např. str. 60–61, 66, 69, 74, 78, 80–81). Citace nejsou dostatečně kvalitativně analyzovány, autorka nevede čtenáře či čtenářku, čeho si má všimnout v konkrétních výpovědích, nezajímá ji, jak přesně informanti/-ky věci formulují, a co to znamená, nenechává jen ty výpovědi, které nejlépe zastupují a ilustrují diskutovaný analytický jev. Absence redukce výpovědí vede k opakování již řečeného a redundanci. Práce je tak zbytečně rozsáhlá. Při prezentaci kvalitativních dat uvádět čísla otázek by mělo být irelevantní, jelikož vedení rozhovorů by mělo být volné a flexibilní, a tak je pravděpodobné, že určitá témata budou v jednotlivých rozhovorech dotázány v jiném pořadí (s jiným číslem). Výzkumné šetření tak působí spíše jako v principu strukturované dotazování, tedy dotazník s otevřenými otázkami, který hraničí s kvantitativním přístupem konstrukce výzkumného nástroje a analýzy dat. Toto se projevuje i v časté kvantifikaci výpovědí stylem, dva informanti řekli toto a tři ono – to není žádoucí způsob prezentace kvalitativních zjištění. U analýzy kvalitativních dat je zásadní

kontext informantů a informantek (proto je zpravidla pojmenováváme), ten vede ke schopnosti zjistit, proč a jak se něco děje nebo si lidé něco myslí, toto ponoření se do problému a jeho porozumění je zásadní pro volbu kvalitativního přístupu – ten se při takto deskriptivním a obsáhlém způsobu prezentace docela ztrácí. Přesto je třeba podotknout, že autorka v datech přináší určitá zjištění, která jsou zajímavá a vypovídající (bohužel trochu ztracená v množství textu).

Dalším nedostatkem analýzy je, že jádro výzkumné otázky, tedy specifika náboru (kap. 5.4.5), není znatelně tematicky strukturováno (spíše jen implicitně) a je podobně obsáhlé a zpracované jako oblasti výzkumu, které by měly – vzhledem k formulaci HVO – být pojaty spíše jen jako dílčí, podpůrné, kontextové, doplňující či vytvářející expozici pro jádro výzkumného zájmu. Míra detailu by měla být v analýze jádra výzkumného zájmu vyšší než v částech méně podstatných. Pokud byly všechny části stejně podstatné, měla by toto indikovat již hlavní výzkumná otázka.

3. Práce s literaturou

Práce pracuje s dostatečným množstvím literatury jak české, tak zahraniční. Citace a reference jsou korektní. Vyskytují se jen občasné nepřesnosti, např. s. 30 „(srnv. Kociánová; Armstrong; Horník)“, kde není jasné k jakým zdrojům přesně je odkazováno a i „srov.“ je s překlepem. Určitým nedostatkem je na jednu stranu již zmiňovaná práce s 15 a více let starými zdroji, když se hovoří o podobě a výzvách současné společnosti, na stranu druhou informace o zlatých límečcích a IT jsou prakticky výhradně z online zdrojů neakademického typu, např. se objevuje 10 různých zdrojů z webu Alma Career. (Zde není např. jasné, kdo je reálným autorem či autorkou a jaká je jejich erudice a relevance.)

4. Grafické zpracování

Grafické zpracování práce je v pořádku a nevykazuje zásadnější pochybení.

5. Jazyková úroveň

Práce je napsána standardním odborným jazykem a nemá zásadní jazyková a stylistická pochybení. Ve výkladové části parafrázováním specifických typů zdrojů (mj. z profesních či tematických webů, ale také jen textů oboru personálního řízení a nikoliv třeba sociologie nebo antropologie) je pak jazyk místy normativní, nekritický.

6. Podněty k rozpravě

1. Jsou některé IT profese a specializace, které automaticky nejsou tzv. zlaté límečky?
2. Které aspekty jsou skutečně specifické pro nábor zlatých límečků v IT oblasti? Které z těch, které prezentujete (a mj. shrnujete v závěru) jsou společné pro jiné typy zaměstnanců (např. bílé límečky) a jiné oblasti mimo IT?
3. Jak jinak může/musí pracovat firma (např. vzhledem k retenci) s IT specialisty, pokud jsou OSVČ a pokud jsou v zaměstnaneckém poměru?

7. Závěrečné hodnocení práce

Oceňuji rozsah výzkumného šetření, korektnost práce se zdroji a konzistentnost jazykového stylu. Slabinou je kvalita (deskriptivnost a nedotaženost) kvalitativní analýzy a nejasnost konceptualizace zlatých límečků jak ve výkladové části, tak ve vlastním šetření. Práci **doporučuji** k obhajobě s návrhem hodnocení **dobře**.